

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Коваленко О.В.

АРХЕОЛОГІЧНА МУЗЕОЛОГІЯ:
методичні вказівки до проходження
виробничої практики

**Полтава
2024**

УДК 069.12:902
К56

Коваленко О.В. Археологічна музеологія: методичні вказівки до проходження виробничої практики. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023. – 27 с.

Рекомендовано Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка,
протокол № 6 від 26 грудня 2024 року

Рецензенти:

Пуголовок Юрій Олександрович, кандидат історичних наук
Гейко Анатолій Володимирович, кандидат історичних наук

© Коваленко О., 2024 рік
© ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024 рік

ВСТУП

Виробнича практика з археологічної музеології передбачена навчальним планом освітньої програми підготовки бакалавра галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 032 «Історія та археологія» (за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр»), затвердженим ректором Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2020 рік), керівником методичної комісії МОН, начальником управління вищої освіти МОН. Її проходять здобувачі освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, студенти IV курсу факультету історії та географії в VII-му семестрі.

Перелік навчальних дисциплін, завдання яких виносяться на практичне опрацювання «Археологічна музеологія», «Археологія України», «Методика та основні напрямки сучасної археології». При розробці програми виробничої практики враховувалися діючі нормативні вимоги Державного стандарту спеціальності (за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр») та «Положення про організацію та проведення практик студентів ПНПУ імені В. Г. Короленка».

В підготовці здобувачів вищої освіти на історичних факультетах вищих навчальних закладів, кваліфікованих фахівців чільне місце має займати практичне вивчення історико-культурної та археологічної спадщини України. Програма виробничої практики складена з урахуванням можливості чи необхідності переходу на дистанційне навчання в умовах воєнного стану та проведенням її складових (змістових модулів) за місцем проживання студентів-практикантів.

Практика відбувається на базі провідних наукових установ, зокрема на базі науково-дослідного відділу археології та наукового відділу фондів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (далі – ПКМ), Полтавська експедиція Державного підприємства Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології Національної академії наук України, Лубенського краєзнавчого

музею імені Г.Я. Стелецького тощо відповідно до чинних угод про співпр
Термін проведення археолого-музеологічної складової практики — 3 тижні. Студенти-практиканти працюють в музеї десять днів по 4 години. За цей час студент-практикант набуває знання, навички організації роботи з експонатами, методики роботи з археологічними фондами, практичного використання археологічних джерел у науково-дослідницькій діяльності. Практика включає елементи дослідницького, творчого підходу до роботи в музейній установі.

1. Мета вивчення навчальної дисципліни: навчальної практики є оволодіння студентами ключовими компетентностями археолога, музеолога; показати всю багатоманітність археологічних та історичних джерел, здійснити комплексне археолого-музеологічне дослідження на базі провідних музейних установ Полтавщини, зокрема Полтавського краєзнавчого музею ім. В.Г. Кричевського, Національного музею українського гончарства в Опішному та Інституту археології Національної академії наук України (її підрозділу Полтавська експедиція Державного наукового підприємства «Охоронна археологічна служба України») (відповідно до укладених договорів).

2.Передумови для вивчення навчальної дисципліни: «Археологія України», «Методика та основні напрямки сучасної археології», «Спеціальні історичні дисципліни», «Археологічна музеологія».

Перед початком практики зі студентами/здобувачами освіти проводиться організаційне і теоретичне заняття, що включає такі компоненти:

1. Ознайомлення студентів із завданнями, змістом і організаційними питаннями майбутньої роботи в музеї, розподіл учасників практики на мікро- групи.
2. Ознайомлення практикантів із законодавчими нормативно-правовими актами, що регулюють музейну справу в Україні.
3. Розкриття завдань і змісту практики як форми навчання студентів.
4. Відпрацювання методики музейної роботи: ведення щоденника, ознайомлення з принципами відбору археологічного матеріалу, його опис.
5. Організація праці студентів в музеї (режим роботи, надання перепустки).

3.Очікувані результати навчання з дисципліни:

У результаті проходження практики студенти отримають уміння практичного застосування теоретичних знань отриманих під час вивчення курсів «Археологія», «Методика та основні напрямки сучасної археології», «Архівознавство та архівна справа», «Спеціальні історичні дисципліни», «Історична урбаністика», «Історія України», «Археологічна музеологія». Практика сприятиме формуванню інтегральної, загальних та фахових компетентностей (ПРН 3, 5, 8, 9, 10, 12, 14,18), передбачених діючою освітньо-професійною програмою вищої освіти за спеціальністю 032 “Історія та археологія”.

4. Зміст діяльності здобувачів вищої освіти

Змістовий модуль № 1 «Комплексне вивчення складників археолого-музеологічної роботи»

1. Камеральна обробка знахідок здобутих в ході роботи експедиції – початкової археологічної практики. Проведення інструктажу. Очищення, пакування, шифрування, складання польового та інвентарного опису.

Інтерпретація та систематизація музейних речей. Транспортування до музею. Передача за актами. Робота проводиться на базі Центру історико-антропологічних досліджень ПНПУ імені В.Г. Короленка.

2. Робота на базі Полтавського краєзнавчого музеї імені В.Г. Кричевського. Структура та функції музею; види документів та експонатів, що зберігаються в цих закладах. Вивчення системи комплектування й формування музейних фондів. Набуття практичних навичок з обліку архівних документів та музейних експонатів. Музесфікація археологічних знахідок. Робота в музейних фондах. Особливості роботи відділу фондів. Основи реставраційної роботи. Музейна установа як науково-дослідницький центр. Засади дослідницької музеологічної діяльності. Джерела та організаційні форми комплектування. Захист музейних фондів в екстремальних ситуаціях.
3. Розміщення експонатів у фондо-сховищах, спеціальні методи їх дослідження, топографування та режим зберігання. Загальне ознайомлення з археологічними колекціями музеїв (у вигляді ознайомчих лекцій та екскурсій, за можливості, за місцем проживання студентів). Вивчення історії музеїв, їх розвиток, досягнення та актуальні проблеми.

5. Вимоги до звітної документації

Звітна документація оформлюється грамотно, охайно, з дотриманням усіх вимог та рекомендацій сучасного українського правопису. Вона повинна відображати усі види робіт, здійснені студентом, та їхнє змістове наповнення.

Звіт здається упродовж одного тижня після закінчення термінів практики особисто викладачу чи в Classroom (якщо студент навчається дистанційно) до відповідного курсу. Там само виконується тест для перевірки теоретичних знань студентів з дисциплін: «Археологічна музеологія» «Музеєзнавство та музейна справа» в перший день проходження практики. У разі невчасного подання звітної документації методисти та керівники практики знижують бал оцінювання виконання практичних завдань практики.

Після завершення термінів практики та перевірки звітної документації проводиться підсумкова конференція за участю всіх студентів і методистів (дистанційно чи очно, в залежності від чинних умов на момент завершення практики).

Перелік звітної документації виробничої практики:

1. Виконані тестові завдання (дисципліна «Археологічна музеологія»);
2. Щоденник практиканта;
3. Заповнена інвентарна картка музейного предмета, експонату;
4. Опис археологічної колекції музею, де проходить практика чи будь якого музею світу, який надає можливість віртуального огляду;
5. Звіт про проходження музейної складової практики із детальним щоденним описом виконаних робіт відповідно до робочої програми;
6. Презентація або фотоальбом з практики (групова чи індивідуальна).

Щоденник проходження студентом виробничої практики зі в архіві та музеї є одним із базових документів звітної документації. Він повинен містити основні відомості про студента (прізвище, ім'я, по-батькові, курс, група), керівників- методистів (прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання, посада), графік проходження практики (початкова і кінцева дати). Щоденник ведеться у стандартному учнівському зошиті або у друкованому вигляді встановленого зразка (див. додаток). Він повинен містити інформацію про проведену індивідуальну роботу впродовж терміну практики (3 тижні).

Щоденник практиканта в обов'язковому порядку подається факультетському керівнику та методисту академічної групи для виставлення залікової оцінки.

Звіт з музейної складової виробничої практики з археологічної музеології містить розділи:

- опис музею, його історія, структура, наукова діяльність, наявність і склад музейних фондів;
- опис музейних експозицій і виставок, відвіданих студентом/здобувачем освіти під час практики в музейній установі.
- опис своєї участі у формуванні виставок й експозицій;
- опис умов зберігання експонатів;
- опис міжнародних зв'язків музею;
- опис реставраційної діяльності музею;
- опис унікальних експонатів, що зберігаються в музеї;

- пропозиції по вдосконаленню дизайн- супроводу роботи музею (рекламно- інформаційні буклети, каталоги, плакати, мультимедійні матеріали про фонди, поліпшення фірмового стилю й ін.);

- опис послуг, надаваних музеєм фізичним і юридичним особам, пропозиції до їхнього розвитку.

Заповнення інвентарної картки.

У ході проходження музейної складової практики студенти повинні навчитися заповнювати інвентарну картку музейного предмета чи експонату, яка включає: порядковий номер; назву речі; опис речі; час і місце, де знайдено річ; орієнтовне датування речі; стан її збереженості; матеріал і техніка виготовлення; прізвище та ім'я власника; прізвище та ім'я особи, яка передала експонат до музею; час передачі речі до музею. На інвентарній картці обов'язково вказується дата її заповнення та ставляться підписи укладача документа і методиста, наукового куратора від музейної установи.

Студенти-практиканти складають огляд музейної колекції або текст оглядової екскурсії археологічними залами обсягом 3-5 друкованих сторінок. Текст має бути не перевантажений зайвими фактичними даними, бути цікавим і нести нову інформацію для пересічного відвідувача музею та містити фото.

6. Критерії оцінювання результатів практики:

№ з/п	Складові оцінювання	Розподіл балів (за 100-бальною шкалою)	Критерії оцінювання	
			Зміст проведеної роботи магістрантом-практикантом	Оцінка (бали)
1.	Рівень теоретичної готовності до виконання завдань практики (тести)	0-20 балів	<p>Виконання тестових завдань з «Археологія України», «Археологічна музеологія» (10 тестів)</p> <p>Якісними критеріями оцінювання опитування студентів з теоретичного матеріалу в усній чи письмовій формі є:</p> <p>Внутрішній відповіді або виконання завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Елементарна; - Фрагментарна; - Повна; - Неповна. <p>Рівень сформованості логічних умінь:</p> <ul style="list-style-type: none"> - елементарні дії; - операція, правило, алгоритм; - правила визначення понять; - формулювання законів і закономірностей; - структурування суджень, умовиводів, доводів, описів. 	0-20 балів (по 2 бали/тест)
2.	Якість виконання практичних завдань за програмою практики	0-50 балів (0-5 балів щодня)	<p>Студент відмінно виконав усі практичні завдання.</p> <p>Оцінюється рівень знань і практичних навичок, отриманих при роботі в музеї. Чітке розуміння понять «археологічний фонд», «одиниця зберігання», методики роботи з архівними документами. Робота із музейними обліковими документами. Робота в фондах. Чітке розуміння понять «фондосховище», «музейний предмет», «допоміжні музейні матеріали», «музейна експозиція», «екскурсія». Ведення польової документації археологічних досліджень. Камеральна обробка знахідок. Вивчення специфіки проведення різного типу наукових експедицій, мети та завдань, польової фіксації, підходів до колекторської діяльності. Підготовка виставкового проекту.</p>	5 балів / день
			Студент добре виконав завдання практики (з незначними відхиленнями)	4 балів / день
			Студент лише частково виконав завдання практики на задовільному рівні	3 балів / день
			Студент виконав завдання практики на незадовільному рівні (зі значними недоліками)	1-2 бали / день
			Студент зовсім не виконав завдання практики, був відсутнім з неповажних причин	0 балів / день
3.	Рівень відповідності звітної документації вимогам програми, захист результатів	0-30 балів	Звітна документація відповідає всім вимогам та завданням практики	27-30 балів
			Звітна документація має незначні недоліки оформлення	21-26 балів
			Звітна документація подана з грубими помилками, неповна за обсягом і змістом	16-20 балів

	практики		Звітна документація вибіркова, оформлена довільно, зі значними відхиленнями від вимог	1-15 балів
			Звітна документація не подана на перевірку	0 балів
4.	Рівень професійної сформованості особистості	Штраф від 0 до 5 балів	Бали знімаються за порушення дисципліни та техніки безпеки, розпорядку дня, невиконання обов'язків	0-(-5) балів
Підсумок за практику		0-100 балів		

7. Підведення підсумків практики

Підведення підсумків практики здійснюється на підсумковій конференції (в дистанційній або очній формі), або в індивідуальній формі (залежно від умов, які будуть діяти на момент завершення практики), але не пізніше ніж один тиждень після завершення практики. Підсумкова оцінка виставляється відповідно до наведених у розділі 6 (вище) критеріїв з урахуванням характеристик студента з місця проходження практики.

8. Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Пуголовок Юрій, Котенко Вікторія, Єфанова Світлана. Обробка кераміки в польових і камеральних умовах (методичні рекомендації). Матеріали Археолого-керамологічної літньої академії в Опішному, вип. 1. – Опішне: Українське народознавство, 2017. – 40 с.
2. Організатору музейної справи в закладах освіти. Методичні рекомендації. — Полтава, 2004.
3. Про музеї та музейну справу. Закон України від 29 червня 1995 року. — К., 1995.

Допоміжна

1. Вайдахер Ф. *Загальна музеологія* : Посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич. Львів: Літопис. 2005. 323 с.
2. *Закон України «Про музеї та музейну справу» (за станом на 21 березня 2000 р.)*. К.: Парламентське видавництво, 2000. 19 с.
3. Коваленко О., Пошивайло С. *Назви частин глиняного посуду XVII-XX століть : методичні рекомендації*. Опішне: Українське народознавство, 2020. 48 с.
4. Коваленко О.В., Шаповал Л.І. *Практика з археологічної музеології та архівно-музейної справи: методичні рекомендації*. Полтава : ПНПУ. 2023. 35 с.
5. НАКАЗ Міністерства культури від 21.07.2016 № 580, Про затвердження Інструкції з організації обліку музейних предметів.
6. *Про невідкладні заходи щодо розвитку музеїв України*. Указ Президента України від 22 березня 2000. — К., 2000.
7. Пуголовок, Ю. *Історія української археологічної керамології (1991 – 2016)*. Опішне : Українське народознавство. 2018. 270 с.

8. *Словник-довідник термінології музейництва* / Роман Микульчак, Петро Слободян, Єлізавета Діденко, Тарас Рак;. Львів : Вид-во Львівської політехніки. 2012. 126 с.
9. Яненко А. *Історія музейної археології УСРР (1919-1934)*. Київ. 2016. 128 с.

Допоміжна

1. Банах В. М. Музейні інновації та інтерактивність у теорії та практиці музейної справи. *Historical and Cultural Studies*. 2016. Т. 3. №1. С. 1-5.
2. Білас Н.М., Тимець І.В., Целуйко О.П. Сучасний краєзнавчий музей та археологія: шляхи співпраці та взаємодопомоги. *Археологія і давня історія України*. 2012. Вип. 9. С. 45-50
3. Коваленко О. Поняття атрибуції глиняного виробу // *Жовківські читання 2013: Збірник статей другої міжнародної наукової конференції «Музей в сучасному світі»*. – Львів: вид-во «Растр». 2013. С. 124-126.
4. Курило О.Ю. *Нариси розвитку археології в музеях України: історія, дослідники, меценати*. Київ. 2002. 134 с.
5. Коваленко О.В., Луговий Р.С. Полтавський краєзнавчий музей в ретроспективі археологічних досліджень. *Історична пам'ять*. 2012. Вип. 28. С.188-190
6. *Музеї України ХІХ – поч. ХХ ст.: зб-к наук. праць* / Л.Д. Піскова, Л.Д. Піскова, Л.Д. Федорова (упоряд. текстів); Г.А. Скрипник та ін. (ред. кол.); НАН Укр. ІМФЕ ім. М. Рильського. К. 2005. 282 с.
7. Пошивайло О. *Українська академічна керамологія ХХІ сторіччя: Теорія, історія, сучас. ужинок, майбут. поступ (2001–2005)*. Опішня. 2007. Кн. 1.
8. *Організатору музейної справи в закладах освіти. Методичні рекомендації*. Полтава. 2004. 36 с.

9. *Організація та планування музейних історико-краєзнавчих досліджень*. Київ. 1992.
- 10.Паращенко Д.О. Процес повернення археологічних знахідок з закордону до українських музеїв. *Українська археологія : здобутки, сучасний стан та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (7-8 лютого 2020 р., м. Суми)*. Суми : ФОП Цьома С.П. 2019. С.122-126.
- 11.Патриляк І.К. *Програма спецкурсу «Вступ до музейництва»*. К. 2003.
- 12.Супруненко О.Б. *Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К.М. Скаржинської)*. Київ-Полтава : Археологія, 2000. 541 с.
13. Українська археологія: здобутки, сучасний стан та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (7-8 лютого 2020 р., м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П. 2019. 200 с.

Інформаційні ресурси

<http://www.vgosau.kiev.ua/> Спілка археологів України. Каталог інтернет-ресурсів з питань археології, база даних з пошуку інформації про археологічні

пам'ятки, експедиції, розкопки, центри досліджень, видання. Корисні посилання.

<http://opishne-museum.gov.ua/> Національний музей-заповідник українського гончарства

<http://www.ceramology-inst.gov.ua/> Інститут керамлогії Національної академії наук України

<http://ikzbilsk.at.ua/> КП Історико-культурний заповідник «Більськ»

<https://www.pkm.poltava.ua/ua/> Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського.

Офіційні документи <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-98#Text>

Інструкція для швидкого реагування для музеїв

<https://drive.google.com/file/d/1KNci4l0UYCMAMGTnYQQ2o2AkSwWywPP8/view>

ДОДАТОК

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**Полтавський національний
педагогічний університет імені В. Г.
Короленка**

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

(вид і назва практики)

студента _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

освітній ступінь _____ курсу _____ група

_____ форма навчання _____ факультет

спеціальність

_____ (назва)

Студент _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув у _____
(підприємство, організація, установа)

„_____” _____ 20__ року

(підпис, печатка підприємства,
організації, установи)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з _____
(підприємства, організації, установи)

„_____” _____ 20__ року

(підпис, печатка підприємства,
організації, установи)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Календарний графік проходження практики (організаційна робота)

№ з / П	Назви робіт	Тижні проходження практики						Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	6	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Керівники практики:

від університету

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Календарний графік проходження практики
(практична робота)

№ з / п	Назви робіт	Тижні проходження практики						Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	6	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Керівники практики:

від університету

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Висновок методиста практики

Висновок керівника практики від університету про проходження практики

Дата складання заліку „_____” _____ 20____ року

Оцінка:

за шкалою закладу _____
(словами)

кількість балів _____
(цифрами і словами)

Керівник практики від університету

(підпис)

(прізвище та ініціали)

**Підсумкова оцінка з практики
(за змістовими модулями)**

№ з / п	Назва модулів практики	К-ть кредитів ECTS	Оцінка за змістовим модулем (за 100-бальною шкалою)	Прізвище та ініціали методиста	Підпис методиста
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					
	Підсумкова оцінка				

ДОДАТОК К
*Орієнтована схема звіту студента-практиканта про виконання програми
виробничої практики*

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Кафедра _____

З В І Т

з _____
(назва практики)

студента _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

в _____
(назва бази практики)

Терміни практики: з _____ до _____

**Факультетський / груповий
керівник**

*(учений ступінь, звання,
прізвище, ініціали)*

Полтава – 20 _____

(для практик зі спеціальності)

I. КІЛЬКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРАКТИКИ (до 1 стор.)

II. ВИДИ РОБОТИ / ДІЯЛЬНОСТІ (1 - 1,5 стор.)

III. ВИСНОВКИ (до 1 стор.)

Дата

Студент

(підпис)

Прізвище, ініціали